

Spis treści

Przedmowa.	Dlaczego w USA nie ma służby wywiadu zagranicznego	13
Rozdział 1.	Po co jest potrzebny wywiad agenturalny	23
Wywiad agenturalny i wywiad satelitarny: kiedy szpieg jest skuteczniejszy od satelity. – Po co są potrzebni szpiedzy. – Wywiad w epoce internetu i globalnej komunikacji.		
Rozdział 2.	Po co jest potrzebny wywiad wojskowy	27
Dlaczego każde szanujące się państwo ma kilka służb wywiadowczych. – NKWD i Razwiedupr. – Przekazanie wywiadu wojskowego z Czeki do Armii Czerwonej w czasie wojny domowej oraz przyczyny tej decyzji.		
Rozdział 3.	KGB i GRU	38
Wywiad wojskowy i tajna policja w strukturze władzy ZSRR oraz ich zadania. – Pierwszy Zarząd Główny KGB i GRU Sztabu Generalnego. – Wojsko i KGB jako dwa elementy przeciwwagi oraz siły zwalczające się i trzymające się nawzajem w szachu.		
Rozdział 4.	Trzy poziomy wywiadu wojskowego	46
Taktyka, sztuka operacyjna i strategia jako trzy poziomy sztuki wojennej. – Podział wywiadu wojskowego na taktyczny, operacyjny i strategiczny. – GRU jako szczyt gigantycznej piramidy wywiadu		

wojskowego. – Najważniejsze doniesienie radzieckiego wywiadu wojskowego w czasie drugiej wojny światowej. – Rola wywiadu taktycznego podczas bitwy kurskiej i przełom w wojnie.

Rozdział 5. Wywiad taktyczny 58

Wywiad taktyczny Armii Radzieckiej: komórki i pododdziały rozpoznania kompanii, batalionów, pułków i dywizji. – Struktura i zadania sztabu na szczeblu batalionu, pułku i dywizji. – Kompletowanie oddziałów rozpoznania w formacjach na szczeblu taktycznym do dywizji włącznie.

Rozdział 6. Dlaczego głównodowodzący wojsk lądowych Armii Radzieckiej nie miał własnego zarządu wywiadowczego 68

Struktura organizacyjna Armii Radzieckiej oczami zachodnich ekspertów. – Struktura organów kierujących działaniami wojskowymi w państwach zachodnich oraz w Związku Radzieckim po wojnie. – Front, wyjątkowa formacja w czasie wojny, jako cecha charakterystyczna sił zbrojnych ZSRR. – Dlaczego w Związku Radzieckim głównodowodzący lotnictwa, strategicznych wojsk rakietowych i obrony powietrznej nie mieli własnych zarządów wywiadowczych.

Rozdział 7. Wywiad operacyjny 75

Operacyjny wywiad wojskowy na szczeblu korpusów, armii ogólnowojskowych, pancernych i lotniczych, okręgów wojskowych, flot (a w czasie wojny również frontów). – Struktura zarządu wywiadowczego frontu i funkcje jego wydziałów. – Struktura dowodzenia okręgów wojskowych i grup wojsk oraz ich działania w czasie wojny. – Struktura i zadania zarządów wywiadowczych czterech radzieckich flot. – Struktura i zadania wydziałów wywiadowczych armii ogólnowojskowych i pancernych. – Korpusy armijne w Armii Radzieckiej i ich reforma w 1957 roku. – Wywiad lotniczy. – Wywiad operacyjny i wywiad strategiczny: który silniejszy? – Zagraniczne sieci agenturalne wywiadu operacyjnego. – Siły radzieckiego wojskowego wywiadu strategicznego i operacyjnego oraz wywiadu zagranicznego KGB skierowane przeciwko państwom NATO na przykładzie RFN i Turcji w latach 60. i 70. – Różnice w metodach pracy radzieckiego wojskowego wywiadu strategicznego i operacyjnego. – Specyfika werbowania agentów przez oficerów wywiadu operacyjnego. – Zalety i wady pracy agenturalnej na szczeblu wywiadu operacyjnego. – Znaczenie wywiadu operacyjnego w radzieckim wywiadzie wojskowym.

Rozdział 8. Wywiad strategiczny 95

Dwie metody dowodzenia armią w ZSRR na poziomie strategicznym. – Struktura i zadania Sztabu Generalnego. – Główny Zarząd Wywiadowczy Sztabu Generalnego jako najwyższy szczebel radzieckiego wojskowego wywiadu strategicznego. – Struktura GRU. – Operacyjne, analityczne i pomocnicze zarządy GRU oraz ich zadania. – Akademia Wojskowo-Dyplomatyczna Armii Radzieckiej jako integralna część GRU.

Rozdział 9. *Cherchez la femme*. Kobiety w radzieckim wywiadzie wojskowym 116

Kobiety w wywiadzie wojskowym na szczeblu taktycznym, operacyjnym i strategicznym. – Rezerwa dywersyjna: kobiety w wywiadzie taktycznym i operacyjnym, ich selekcja i szkolenie. – Towarzyszki broni: kobiety w strategicznym wywiadzie agenturalnym.

Rozdział 10. Droga na szczyt 122

Winda i drabina: dwie ścieżki radzieckiego strategicznego wywiadu agenturalnego. – Typowanie kandydatów do pracy w GRU: kryteria formalne i nieformalne. – Egzamininy kwalifikacyjne. – Dlaczego służby specjalne Związku Radzieckiego nie stosowały wykrywacza kłamstw. – Kluczowe cechy niezbędne do pracy w wywiadzie strategicznym oraz metody ich weryfikacji podczas wyboru kandydatów.

Rozdział 11. Szkolenie 131

Nauka na pierwszym wydziale Akademii Wojskowo-Dyplomatycznej. – Co różni oficera Sztabu Generalnego od zwykłych oficerów armii i marynarki. – Program nauczania: teoria i praktyka. – Egzamininy końcowe.

Rozdział 12. Przykrywka 143

Pracownik Aeroflotu, dziennikarz, przedstawiciel handlowy, dyplomata: przykrywki i legendy oficerów wywiadu wojskowego. – Zalety i wady różnych instytucji wykorzystywanych jako przykrywki. – Pierwszy Zarząd GRU. Przygotowanie do pracy operacyjnej.

Rozdział 13. Przykrywka przezroczysta 150

Attaché wojskowi: szkolenie, funkcja attaché wojskowego jako przykrywka, jej zalety i wady. – Wybitni radzieccy oficerowie wywiadu wojskowego, którzy pracowali pod przykrywką attachatu: Jewgienij Iwanow, Władimir Strielbicki, Leonid Biekrieniew.

Rozdział 14. Głęboka przykrywka 157

Typowanie i szkolenie nielegalów. – Różnica między „zwykłymi” szpiegami i nielegalami. – Legenda podstawowa i zapasowa. – Nielegalny staż. – Podróż do kraju docelowego. Legalizacja tymczasowa i legalizacja podstawowa. – Wybór miejsca pracy i rodzaju działalności. – Czy nielegal mógł służyć w armii albo w służbach specjalnych nieprzyjaciela? Mity o nielegalach w masowej wyobraźni. – Najdogodniejsze miejsca pracy dla nielegala. – Wybór, szkolenie i kierowanie nielegalami w GRU i KGB. – Słynni nielegalowie to ci, którzy zaliczyli wpadki. – Kariera nielegala w wywiadzie.

Rozdział 15. Cicha przykrywka (*tichuszka*) 171

Jak i w jakim celu wybierano cichych i jak ich wykorzystywano. – Kariera cichego i kariera zwykłego oficera operacyjnego GRU.

Rozdział 16. Idź tam, nie wiem gdzie, znajdź to, nie wiem co... . 174

Jak wyznaczyć zadanie podwładnym, gdy sam nie wiesz, czego właściwie chcesz. – Wyznaczanie skomplikowanych, teoretycznie niewykonalnych zadań w GRU oraz znaczenie tego rodzaju zarządzania.

Rozdział 17. Rezydentura 180

Trzy rodzaje zagranicznych struktur bojowych radzieckiego wywiadu wojskowego. – Rezydentura pod przykrywką. – Trzy części radzieckiej kolonii za granicą i stosunki między nimi. – Jak w mafii: zewnętrzne oznaki statusu i wewnętrzna nieformalna hierarchia oficerów rezydentury. – Rodzaje rezydentur. – Wyznaczanie zadań dla rezydentur i poszczególnych oficerów. – Kariera oficera operacyjnego w rezydenturze. – Rezydent: nieograniczona władza i „licencja na zabijanie”. – Zastępca rezydenta ds. nielegalów: druga osoba w rezydenturze. – Zastępca rezydenta ds. informacji: filtr przepływu informacji. – O znaczeniu informacji z otwartych źródeł. – Szyfranci w rezydenturze: specjalny status i ścisła izolacja. – Grupy służby technicznej, nasłuchu radiowego, od sytuacji operacyjnej i grupa operacyjno-techniczna. – Personel techniczny rezydentury. – Finanse w pracy agenturalnej: rachunkowość i kontrola. – Jak wyglądała duża placówka GRU w państwie zachodnim (hipotetyczny przykład). – Nielegalna rezydentura. – Grupa agenturalna. – Rezydentura agenturalna. – Agenci pracujący samodzielnie.

Rozdział 18. Żona – skarb dla szpiega 204

Rodzina – obciążenie czy pomoc w karierze? – Relacje w małżeństwie jako kluczowy czynnik rozwoju kariery: stanowisko GRU i stanowisko KGB. – Szkolenie żon oficerów GRU. – Wychowywanie dzieci. – Z wózką na operację wywiadowczą: wykorzystywanie żon oficerów GRU do pracy w rezydenturze.

Rozdział 19. Agentura 212

Agenci radzieckiego wojskowego wywiadu strategicznego. – Współpraca z „zaangażowanymi” obywatelami ZSRR: stanowisko GRU i KGB. – Agentura podstawowa i pomocnicza. – Agentura pozyskująca i bojowa. – Typy oficerów zabezpieczenia i ich zadania. Dobrowolne wsparcie wywiadu radzieckiego.

Rozdział 20. Werbunek 221

Werbunek agenta jako kluczowa operacja strategicznego wywiadu agenturalnego. – Zdobywanie informacji jako główne zadanie agenta. – Wyszukiwanie kandydatów na agentów: kryteria wyboru. – Typowanie i weryfikacja kandydatów. – Sztuka werbowania. – Szkolenie zwerbowanego agenta. – Liczba werbunków jako kluczowy wskaźnik przewagi w nieformalnym współzawodnictwie oficerów operacyjnych GRU.

Rozdział 21. Łączność agenturalna 250

Łączność agenturalna jako główna przyczyna wpadek w wywiadzie. – Łączność agenturalna osobowa i bezosobowa. – Formy łączności osobowej i bezosobowej. – Przygotowanie systemu łączności dla konkretnego agenta. – Wykorzystywanie skrytek.

Rozdział 22. Prowadzenie agenta i działalność wywiadowcza w praktyce 271

Sytuacje konfliktowe w pracy z agentem i ich rozwiązywanie. – Odcinanie agenta. – Organizacja pracy z agentami radzieckiego wywiadu wojskowego przed drugą wojną światową, utrata łączności z siatką agenturalną w Europie po ataku Niemiec na ZSRR oraz lekcje po wpadce Czerwonej Orkiestry. – Praca z odciętymi agentami. – Praca z grupami agenturalnymi. – Przekształcenie grupy agenturalnej w rezydenturę. – Plany działania rezydentury po wpadce siatki oraz w czasie wojny. – „Nigdy nie powierzaj najbliższemu przyjacielowi żony, samochodu i agentury”: brutalna konkurencja między oficerami operacyjnymi, jej przyczyny i konsekwencje. – Informacje, dokumenty i próbki

jako trzy kategorie materiałów wywiadowczych oraz specyfika ich zdobywania.

Rozdział 23. GRU i przemysł zbrojeniowy 285

Armia jako część radzieckiego przemysłu zbrojeniowego. – Specyfika finansowania nowych technologii wojskowych w Związku Radzieckim. – Zasoby finansowe GRU i KGB. – Własne innowacje i zdobywanie zachodnich technologii jako metody opracowywania najnowszego radzieckiego sprzętu wojskowego. – Cztery rodzaje informacji w wywiadzie wojskowym. Kryteria ich oceny. – „Księga zamówień” przemysłu zbrojeniowego. – „Szpiegowska gospodarka” i konkurowanie z innymi resortami. – Udział w pozyskiwaniu informacji wojskowo-technicznych rezydentur pod przykrywką i nielegalnych rezydentur.

Rozdział 24. GRU i „towarzysze broni” 296

Struktura wywiadu wojskowego w krajach, które znalazły się pod skrzydłami Związku Radzieckiego oraz szkolenie ich kadry. – Wolny rynek w obozie socjalistycznym: dlaczego wywiady państw bloku wschodniego chętnie pracowały dla Związku Radzieckiego, a nawet konkurowały z jego wywiadem wojskowym.

Rozdział 25. Jak GRU oceniało jakość pracy szpiegów 301

Trzy kategorie materiałów wywiadowczych i specyfika ich analizy. – Szyfrogramy informacyjne i operacyjne. – Pięć szczebli przekazywania informacji jako podstawa oceny wyników pracy rezydentur, oficerów operacyjnych i ich agentów. – Informacja ze źródeł otwartych. – O wartości dokumentacji i próbek na przykładzie projektu kopiowania francuskiego pocisku przeciwpancerneho Nord SS.10. – Wysyłanie zdobytych dokumentów i próbek do ZSRR i ich obróbka. – Ptaszyna, cennik, owieczka: system przetwarzania i oceny zdobytych dokumentów i próbek w zarządach analitycznych GRU. – Zasady przetwarzania informacji wywiadowczych.

Rozdział 26. Kontrwywiad 321

Specyfika pracy wywiadowczej w różnych krajach. – Chiny i Japonia: piekło i niebo dla szpiega. – Kraje o łagodnym i ciężkim reżimie kontrwywiadowczym. – Złota zasada przeciwdziałania kontrwywiadowi nieprzyjaciela. – Życie osobiste przy całodobowym nasłuchu. – Obserwacja zewnętrzna i jej rodzaje. – Jak sprawdzić, czy jesteś obserwowany? Trasy sprawdzające. Kontroberwacja. – Akcje demaskujące oficerów

wywiadu i agentów. – Wpadka i jej zlokalizowanie. – Czy państwa zachodnie mogły skutecznie i systemowo przeciwdziałać radzieckiemu wywiadowi wojskowemu? Typowe błędy i możliwe scenariusze działań.

Rozdział 27. Wielki szpieg wojskowy towarzysz Stalin 340

Dlaczego od października 1942 roku w Związku Radzieckim jednocześnie działały trzy służby wojskowego wywiadu strategicznego. – Stalin przejmując wszystkie zadania wojskowego wywiadu strategicznego niezwiązane bezpośrednio z wojną z Niemcami i ich europejskimi sojusznikami. Pragmatyczny zawodowiec z olbrzymim doświadczeniem pracy podziemnej a pięknoduch-dyletant: jak Stalin i Hitler traktowali wywiad wojskowy i jego mroczne aspekty. – Od napadu na konwój Banku Państwowego w Tyflisie do wielkich operacji wywiadowczych podczas konferencji w Teheranie i Jałcie: Stalin jako szpieg wojskowy najwyższej klasy.

Rozdział 28. Wujek Pietia 359

Krótki życiorys Piotra Iwanowicza Iwaszutina. – Czekaista z prawdziwego zdarzenia na czele wywiadu wojskowego: dlaczego pierwszy zastępca przewodniczącego KGB Iwaszutin został szefem GRU i pozostał na tym stanowisku prawie ćwierć wieku.

Rozdział 29. Nowe czasy 367

Radykalne zwiększenie możliwości wywiadu w związku z powstaniem nowych technologii i zmianami geopolitycznymi w ostatnich dekadach. – Wywiad zmienia swoje oblicze, funkcje wywiadowcze przejmują firmy prywatne. – Dzisiaj potęga państwa nie zależy od wielkości terytorium, liczby ludności, surowców naturalnych czy mocy przemysłowych, tylko od posiadania ważnych informacji. – Zasób wiedzy ludzkości gwałtownie rośnie, poziom intelektualny poszczególnych osób szybko spada: problemy i wyzwania nowego tysiąclecia.

Rozdział 30. Struktura i zadania oddziałów specjalnego przeznaczenia 371

Powstanie w ZSRR specjalnych jednostek dywersyjnych do poszukiwania i niszczenia broni jądrowej nieprzyjaciela oraz środków jej przenoszenia. – Określenia SpN i specnaz, ich pochodzenie i użycie. – Powstanie w ZSRR 46 samodzielnych kompanii SpN w 1950 roku. – Skład samodzielnej kompanii SpN w pierwszej połowie lat 70. – Zwiększenie mocy bojowej oddziałów dywersyjnych w 1957

roku. – Powstanie dziesięciu brygad SpN w 1962 roku i ich skład. – Najbardziej tajemnicza jednostka: kompania sztabowa brygady SpN, jej skład i zadania. – Cele i zadania oddziałów i związków SpN. – Ogólna struktura i skład oddziałów SpN Sił Zbrojnych Związku Radzieckiego.

Rozdział 31. Agentura SpN 392

Punkt rozpoznania SpN i jego zadania związane z werbowaniem i szkoleniem agentury bojowej. – Zadania agentów SpN. – Ludzie do akcji specjalnych, ich selekcja, szkolenie i zadania. – Uśpiona siatka agenturalna SpN: właściciele, dywersanci, obserwatorzy.

Rozdział 32. Taktyka oddziałów SpN 399

Sposoby na przedostanie się na terytorium nieprzyjaciela. Transport i desant tysięcy dywersantów na głębokie tyły nieprzyjaciela. – Przykładowe akcje dywersyjne na obiekty nieprzyjaciela. – Zdobywanie i przesłuchiwanie jeńców. – Lądowanie oddziałów SpN na praskim lotnisku 21 sierpnia 1968 roku w ramach inwazji wojsk Układu Warszawskiego w Czechosłowacji jako przykład operacji przejścia ważnego obiektu strategicznego.

Dodatek. Rady dla początkujących 409

Najważniejsze techniki i chwytty psychologiczne z olbrzymiego arsenału szpiega, które należy przyswoić.